

Gdańsk 29 marca 2020r.

Jarosław Nocoń

Uniwersytet Gdański

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Wojciecha Krzysztonka

pt. Dynamika relacji ruchów miejskich i lokalnej elity w Krakowie w latach 2002-2014.

1. Charakterystyka i ocena problemu badawczego

Problematyka elit politycznych, ich roli w procesach przeobrażeń społeczno – gospodarczych a także prawidłowości zachodzących wewnątrz tej grupy jak i w jej relacjach ze społecznym otoczeniem, jest jednym z ważniejszych zagadnień i wyzwań dla badaczy społecznych. Elity polityczne są bowiem głównym i bezpośrednim źródłem czynników sprawczych i ostatecznym wymiarem analizy podmiotowości politycznej. Istotność badań roli elit politycznych jest także związana z funkcjami jakie realizują one w ramach systemów społecznych. Artykułują oczekiwania i generują cele ale także określają warunki, instrumenty i tempo realizacji procesów politycznych, odpowiedzialność za podejmowanie realnych działań a także zakres odpowiedzialności zarówno faktycznej jak i tej domniemanej. Prawidłowość ta dotyczy zróżnicowanych form politycznego zorganizowania społeczeństwa, zarówno współczesnych systemów jak i historycznych form organizacji ustrojowej. W systemach demokratycznych zależności zachodzące między elitą a społecznym otoczeniem są szczególnie istotne z punktu widzenia prób oceny funkcjonowania instytucji politycznych i uspołecznienia systemu czyli kluczowych wskaźników jakości demokracji. Dotyczy to także badań lokalnych struktur władzy, które posiadają swoją, odmienną od administracji centralnej specyfikę i zróżnicowane uwarunkowania społeczno-gospodarcze. Z pewnością duże metropolie do jakich

zalicza się także miasto Kraków, wśród rozbudowanych struktur otoczenia społecznego, posiadają także sferę działań ruchów miejskich, których wzmożona działalność i politycznie zaangażowanie tworzy ważny wymiar determinant charakteryzujących lokalne demokracje. Są one bowiem ważnym podmiotem w procesach obywatelskiej aktywizacji, mobilizacji i kontroli działań władzy samorządowej. Słusznie więc podkreśla autor, że wartość naukowej analizy działalności ruchów miejskich jest uzasadniona, między innymi w świetle ich roli w życiu politycznych stolicy małopolski.

Niewątpliwie zagadnienie relacji między lokalną elitą a ruchami miejskimi a także charakterystyka ich wpływu na lokalny proces decyzyjny, które jest przedmiotem ocenianej rozprawy należy przyporządkować tego typu badaniom. W tym kontekście zagadnienia tytułowe rozprawy można ocenić jako wpisujące się naukowo doniosłe i poznawczo interesujące trendy badań.

Podjęcia badawcze do problematyki elit, z samej swej natury, posiadają interdyscyplinarny charakter. Z jednej strony elity są integralnym elementem struktury społecznej i zasadniczą perspektywą ich analizy może być optyka socjologiczna, ujmująca tę grupę w perspektywie prawidłowości funkcjonowania i przeobrażeń społecznych. Z drugiej strony znaczącym wymiarem badań elit są dociekania politologiczne, koncentrujące się między innymi na ich miejscu i roli w procesach czy przeobrażeniach systemów politycznych. Z pewnością nie mniej ważne aspekty funkcjonowania elit politycznych można badać z perspektywy historycznej, psychologicznej czy ekonomicznej. W opiniowanym opracowaniu autor umiejętnie akcentuje dominantę politologicznego profilu badań i jest on uwidocznił chociażby w szerokim odwołaniu do dorobku teorii politycznej a także literatury i siatki pojęciowej mającej ugruntowane zastosowania w analizach politologicznych. Nie pomija jednak ważnych węzłowych zagadnień wiedzy z zakresu nauk społecznych a zwłaszcza socjologii, co uwidacznia chociażby przywoływana literatura i założenia teoretyczne. Na marginesie warto jednak odnotować fakt, że dyscyplinarny model badań jest podporządkowany raczej administracyjno-organizacyjnemu a nie

merytoryczno-problemowym wymogom nauki, a ponadto w coraz większym stopniu jest anachroniczny względem współczesnych trendów badawczych.

2. Cele, hipotezy i metodologiczna konceptualizacja pracy

Autor dysertacji dość zachowawczo i raczej ogólnikowo określił główny cel swoich badań. Według sformułowanej we wstępie deklaracji „celem pracy było pogłębienie badań nad relacjami pomiędzy ruchami miejskimi a lokalną elitą, rozpoznanie tytułowych relacji kształtujących specyficzny dla środowiska lokalnego model procesu politycznego” (s. 4). Takie ukierunkowanie perspektywy skoncentrowało problematykę badawczą wokół odpowiedzi na pytania dotyczące charakteru relacji między elitą lokalną a ruchami miejskimi oraz wpływu tych relacji na proces decyzyjny w lokalnych strukturach władzy. Autor sformułował co prawda kilka pytań uszczegóławiających, jednak zabrakło wśród nich takich, które w większym stopniu precyzowałyby kryteria charakterystyki tych relacji oraz form wpływu na procesy decyzyjne. Sądzę, że dobrym do zastosowania modelem analizy, mogłoby być w tym kontekście podejście funkcjonalne. Przy określeniu funkcji, jako głównej płaszczyzny analizy, charakterystyka zarówno relacji jak i wpływu, miałaby szansę odnosić się do bardziej wymiernych wskaźników, ułatwiających zarówno recepcję procesu badawczego jak i możliwości formułowania konkluzji. W perspektywie przyjętej przez autora, metodologiczne podłoże pracy stanowi w większym stopniu metodologia jakościowa, w największej mierze posługująca się opisem procedur i instytucji. Między innymi z tego względu w wielu fragmentach praca nabiera charakteru bardziej deskryptywnego niż analitycznego i nie wykorzystuje całości potencjału poznawczego, jaki można byłoby wykrzesać z eksplorowanej tematyki oraz zebranego materiału badawczego.

Według deklaracji autora w pracy przyjęto dwie kluczowe hipotezy, które wyznaczają kierunek deskryptywnej i problemowej części badań. Jedna zakłada, że relacje ruchów miejskich z lokalną elitą oddziałują na lokalny proces decyzyjny. Druga

zaś zakłada, że cele ruchów miejskich są przejmowane i adaptowane w obrębie polityki lokalnej.

Cezurę czasową dokonanej w pracy charakterystyki wyznaczono na lata 2002-2014, co wydaje się trafnym i uzasadnionym zabiegiem konceptualizacyjnym. W roku 2002 odbyły się pierwsze bezpośrednie wybory włodarzy miast jakimi są wójtowie, burmistrzowie i prezydenci. Ten istotny fakt zmiany sposobu obsadzania kluczowego stanowiska w gminach, jak słusznie podkreśla doktorant, wymusił zmianę logiki działania głównych aktorów i z pewnością miał wpływ na sposób ich funkcjonowania w strukturach władzy samorządowej. Ważny jest także fakt, iż w środowisku miejskim Krakowa, przeobrażenia sposobów wyłaniania włodarzy zbiegły się z czasem ożywionej działalności i aktywizacji wielu ruchów miejskich. Popularność a co za tym idzie poparcie społeczne w znaczącym stopniu upodmiotowiło politycznie te organizacje, wzmacniając je w lokalnej strukturze wpływu politycznego. Niewątpliwie fakt ten miał zasadniczy wpływ na relacje między przedstawicielami lokalnej elity politycznej a kierowniczymi ośrodkami ruchów miejskich. Z kolei zakończenie charakterystyki badanych relacji na roku 2004, pozwoliło na zachowanie dystansu czasowego optymalizującego możliwości zbiektywizowanego oglądu przedmiotowego zagadnienia. Ponadto obejmują one okres prezydentury sprawowanej przez tego samego prezydenta Miasta Krakowa, Jacka Majchrowskiego.

Na podkreślenie zasługuje poprawna charakterystyka metodologicznego podłoża podejścia jakościowego zastosowanego w empirycznej części badań. Ważną cechą tego podejścia jest fakt, iż umożliwia nie tylko charakterystykę czynników określających i warunkujących badane zjawisko, ale pozwala także na rekonstrukcję i interpretację znaczeń, jakie przypisują mu sami uczestnicy opisywanych zdarzeń. Autor wykorzystał w tym celu przede wszystkim wywiady indywidualne, które rekonstruują studium przypadków, jakimi są określonego typu relacje między elitą lokalną miasta Krakowa a ruchami miejskimi.

W metodologicznym wymiarze badań, zwraca uwaga na dokładność, w miejscami wręcz pieczołowitość i drobiazgowość autora, w rekonstrukcji modelu analizy. Przykładowo, w uzasadnieniach wyboru tematów będących podstawą analizy relacji,

gdzie autor koncentruje się przede wszystkim na ich konfliktowym charakterze, uwidacznia się świadomość że: „dają one bowiem możliwość uzyskania maksymalnie szerokiego obrazu będących obiektem badawczym rozprawy. Konflikt wpływa na ich intensywność, co implikuje i uprawdopodobnia duży potencjał badawczy.” (s. 111). To tylko jeden z fragmentów który uwidacznia, że strategia badawcza i związane z nią podstawowe założenia metodologiczne, zostały gruntownie przemyślane w szczegółach i co więcej, ich zastosowanie było świadomym kryterium doboru, ukierunkowanym na optymalizację walorów poznawczych badanej problematyki.

Niewątpliwie dużym walorem pracy jest wykorzystanie w nich dokumentów, raportów i innych materiałów, których dobór był ściśle podporządkowany przyjętym celom badawczym. Przy niezbyt precyzyjnym ich określeniu, ilościowa baza źródłowa dokumentów i materiałów pracy dużego miasta, mogłaby być przytłaczającym ciężarem uniemożliwiającym bądź znacząco utrudniającym obraz badanej rzeczywistości. Dopiero sformułowane w trzeciej części pracy, poświęconej metodologii badań jakościowych, pytania badawcze uwidaczniają, skonkretyzowany i bardziej precyzyjnie określone cele pracy.

3. Uwagi merytoryczne i ocena treści

Treść ocenianej pracy przekonuje, że jej autor bardzo dobrze orientuje się w dorobku badaczy elit i teoriach struktur władzy politycznej. Dokonana w pierwszych częściach pracy charakterystyka stanowisk teoretycznych oraz systemów klasyfikacyjnych i zróżnicowanych ujęć definicyjnych elit, jest czytelna świadczy o rzetelnych studiach doktoranta nad przedmiotowym zagadnieniem. Przedstawione tu studia i analizy obejmują także węzłowe zagadnienia dotyczące wymogów i założeń realizacji badań empirycznych elit lokalnych. W pracy przedstawiono większość znaczących dokonań krajowych badaczy w tym zakresie w tym między innymi dorobek zespołów kierowanych i koordynowanych przez Jacka Wasilewskiego, Jerzego Bartkowskiego czy Jacka Wodza. Sądzę, że pewnym uzupełnieniem i zarazem wzbogaceniem, tych reprezentatywnych dla przedmiotu

badania publikacji, byłoby odniesienie się także do publikacji Marii Halamskiej, *Reprodukcja czy wymiana? Przekształcenia lokalnych elit politycznych w Polsce w latach 1990–1998*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001 oraz książki Joanny Śmigielskiej, *Teatr władzy lokalnej*. Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2004.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż doktorant wykazuje się w pracy umiejętnością operacjonalizacji pojęć analitycznych i odniesienia ich do poziomu badań empirycznych. W podrozdziale 1.5 poprawnie przyjęto definicję operacyjną elity w oparciu o kryteria pozycyjno – funkcjonalne i odnieść ją do instytucjonalno-administracyjnych kryteriów określających lokalne procedury decyzyjne. W ten sposób znajomość teoretycznych preliminariów pojęciowych stała się źródłem sformułowania właściwych instrumentów analitycznych, mogących być użytecznym narzędziem badań empirycznych. Znajomość sposobów wyłaniania członków lokalnej elity politycznej, stała się podstawą do zastosowań w praktyce badawczej i została zastosowana do doboru respondentów biorących udział w empirycznej części badań. Ten zabieg w wymowny sposób potwierdza i przekonuje o wystarczającej dojrzałości teoretyczno metodologicznej doktoranta.

W podobnie udany sposób przedstawiony został przegląd teoretycznego dorobku badań nad ruchami miejskimi. Interesująco i w sposób uporządkowany zostały przedstawione koncepcje teoretyczne związane charakterystyką konstytutywnych i specyficznych cech ruchów miejskich oraz ich klasyfikacje i typologie formułowane w oparciu o przedmiotowe kryteria. To w tej części w największym stopniu ujawnia się inspiracja dorobkiem socjologii, w tym zwłaszcza teorii socjologicznych związanych z badaniem ruchów społecznych. Charakterystyka ruchów miejskich w perspektywie interpretacyjnej czterech głównych koncepcji teoretycznych jakimi są podejście psychologiczne, makrostrukturalnego funkcjonalizmu, teorii społeczeństwa masowego oraz koncepcji relatywnej deprivacji, ujawnia wrażliwość analityczną doktoranta i jego zaangażowanie w studia teoretyczne. Ta sfera badań skłania do szczególnie wysokiej oceny pracy. W wielu wypadkach teoretyczny fundament konceptualizacji problemu badawczego realizowany jest w formie okrojonej,

fragmentarycznej i raczej przyczynkarskiej, jako element „zła koniecznego”, którego nie można uniknąć w pracy promocyjnej. W opiniowanej dysertacji, część teoretyczna dotycząca zarówno koncepcji elit politycznych, jak i ruchów miejskich w sposób zdecydowany przekonują, że autor jest bardzo dobrze predestynowany do eksploracji dorobku teoretycznego i potrafi go umiejętnie wykorzystać w przygotowaniu programów badań empirycznych. Podobnie jak w przypadku pojęcia elit lokalnych, także pojęcie ruchu miejskiego zostało we właściwy sposób zoperacjonalizowane i przystosowane do analizy w empirycznej części badań. Autor przyjął tu koncepcję inspirowaną definicją Piotra Sztompki, która pozwala na poprawne zastosowanie do opisu ruchów miejskich w Krakowie.

W głównej części pracy charakteryzującej relacje zachodzące między ruchami miejskimi a elitami lokalnymi miasta Krakowa, zostały przedstawione w sposób opisowy w dwóch węzłowych wymiarach. W pierwszym opisy te rekonstruują działania władz miejskich w ramach procedur decyzyjnych, oraz towarzyszące im postawy decydentów, członków lokalnej elity politycznej i przedstawicieli ruchów miejskich jako uczestników i podmiotów szerszej ujętych procesów społecznych w ramach których generowane są główne nici przedmiotowych interakcji. Drugim wymiarem rekonstrukcji jest próba opisu cech jakościowych – w tym charakteru i atmosfery towarzyszącej tym interakcjom – w świetle wypowiedzi uczestników tych procesów. Na podkreślenie zasługuje widoczna w tym fragmencie konsekwencja i dyscyplina w przebiegu głównego wątku analizy, który utrzymuje na pierwszym planie problematykę bezpośrednio związaną z zagadnieniem tytułowym.. Jak już wcześniej zasygnalizowane, ogrom materiałów źródłowych nie ułatwia z pewnością realizacji tego typu zamierzeń badawczych. Jednak dobrze przemyślana konceptualizacja zagadnienia wraz z właściwie dobranym warsztatem metodologicznym i konsekwentnym reżimem analitycznym pozwoliły na zachowanie wyrazistej konstrukcji problemowej i czytelnym przeprowadzeniu rekonstrukcji empirycznej. W konsekwencji, choć część empiryczna ma dużej części charakter deskryptywny, jest poznawczo wartościowa i może być równie interesująca co część teoretyczna – metodologiczna, zwłaszcza

dla czytelników zainteresowanych praktyczną częścią funkcjonowania ważnej sfery życia miejskiego Krakowa.

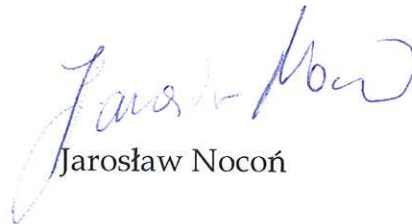
4. Uwagi redakcyjno-edytorskie

Pod względem edytorskim praca jest bardzo zadbana. Czytelny podział poszczególnych części pracy, ułatwia recepcję całości i odszukiwanie interesujących fragmentów. Formy przypisów i bibliografii mieszczą się w standardach prac promocyjnych i dobrze świadczą o autorze. Forma narracji uwidacznia opanowanie warsztatu pisarskiego, umiejętność czytelnego konstruowania wyводу i zastosowanie względnie precyzyjnego języka opisu. Stylistyka narracji zachowuje formy dystansu do opisywanych zagadnień i nie obnaża zaangażowania aksjologicznego autora względem podjętej problematyki. To także cecha dojrzałego badacza, który jest przecież praktykiem i aktywnym uczestnikiem życia samorządowego. Innymi słowy pod względem formalnym praca nie wzbudza zastrzeżeń.

5. Konkluzja

Uwzględniając powyższe uwagi i spostrzeżenia można z pełnym przekonaniem stwierdzić, że opiniowana rozprawa doktorska pana mgra Wojciecha Krzysztonka, jest bardzo dobrą pracą pod względem merytorycznym a także nienaganą pod względem metodologicznym. Jest interesująca i posiada niewątpliwe walory poznawcze wzbogacając dorobek wiedzy z zakresu dyscypliny nauk o polityce i administracji. Uwidacznia przy tym umiejętności poprawnego i przekonującego przedstawienia argumentacji i sformułowanych wniosków doktoranta a także zaawansowany stopień sprawności analitycznych niezbędny dla zobiektywizowanego oglądu i analizy politycznej sfery życia społecznego. Treść rozprawy przekonuje także, że autor wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną i dobre

rozeznanie przedmiotowej literatury w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Na podstawie tego wnioskuję o przyjęcie rozprawy oraz dopuszczenie do publicznej obrony.

Jarosław Nocoń